

Extrait de la revue **SingulierS** du 3ème trimestre 2009

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Contes èt racontroûles d'Ârdène

Lu mwês Sint

Gaston LUCY (Bièvre)

Lès vîs du L' Forêt racontint dins l' timps, k' i gn-avot, la bin longtimps, in vî bokion ki vicot bin mizèrâbmint.

On l' loumot l' Tibaut dou Blanc, mès on djot toudi l' Blanc, « amon l' Blanc ».

Dju n' dirans nin k' il astot fwârt malin ; du ç' costé là, i li a mankot bramint, mès sa fame, lîe, s'île n' astot nin pus maline ku louû, astot brâmint pu vicieûse.

Lu Blanc avot don in djayî èt tous lès-ans, i gn-avot nin pus d' djayes su l' ôbe ku d' plumes su la keûe d' in sorèt.

Et l' Blanc croyot toudi ku l'ôbe li danrot dès djayes. Mès, tous lès-ans, ç' ért parèy... In djoû, il è dit a l'ôbe :

– Si l' anée ki vint, dju n' è pont d' djaye, dju t' fou djus.

Il astot dja bin 6-7 ans k' i djot ça ou djayî, mès i n' avot nin pus d' djayes ène anée ku l' ôte...

Il è don pris la hâtche èt il è stôré l' djayî. Cand çut-ci è sté al valée, avu l' pus bè dlé la pate, il è soyî ène rolète, pis il è pris un boukèt dul pus grosse brantche, k' il è rsoyî ossi...

Il è tchèrdjî t't-afwêt su la tchèrète, pîs il èst 'nn-alé amon l' tchèrpatî d' Suni avu.

Arivé a Suni d' bon matin, il lî è falu ratinde la djoûrnée, ca lu tchèrpatî ért vöye èt nu rintrot k'al basse vèsprée.

Cand l' Blanc l' è vu, i li è dit insi:

– Vla dpwîs ô matin ku dj' ratins après ti, dju vôro bin k' tu m' travayros l' bwès ku dj' t' è amon.né.

(Duvant d' aler pu lon, dju dîrans ku l' Blanc croyot co ôs môs d' Sints).

Il è don dit ou tchèrpatî k' i vlot in batch pou leu couchèt, pasku, jusk' a la, on lî voudot s'bwâre su la pavée du ran.

– Avu l' pitit bokèt, tu m' frès la statûe d' Sint Tîbaut, k' èst m' patron èt l' patron dès cîs ki n'sont nin malôdes.

Èt i s'èst mètu a réciter la prière a Sint Tîbaut: « Çut-oume mwindje bin. I n' bwès nin mô. Il è l'mô Sint Tibaut ». Çu ki vut dire : çut-oume la èst bin pwârtant.

– Dju vu z-awè sa statûe s' la corniche, al môjon.

– Pou cmaçî, dit-i l' tchèrpatî, dju n' è nin lès-ustîyes k' i fôt, èt pîs, dju n' è jawmès pont fwêt du statûe.

Mès, l' Blanc l' è tèlmint taliné ku l' ôte s' è lèchî adîre.

Cand l'ovradje è sté fwête, lu tchèrpatî è outchî l' Blanc, pîs i li è moustré l' Sint. Çu n' astot nin dul fine buzougne. Il avot fwêt pou in mî.

Lu Sint s' ôrot putot loumé Sint Tîléd ku Sint Tîbaut. I li avot fwêt in manton coume ène galotche, il avot foré lès-ouÿs trop fond avu la turbîe, èt pou l' rèsse, vôt mî n' a nin côzer.

Cand l' Blanc è vu l' Sint, il è sté tout binôje, môgré ku l' Sint n' ért nin bê ; il è payî l' Sunijot, il è tchèrdjî batch èt statûe su la tchèrète, pîs i 'nn-è ralé a L' Forèt.

Ossitot rintré, il è vit'mint pwârté l' batch ou couchèt k' è sté tèlmint sbaré, k' il è dméré deûs djoûs sins mwindjî. Pîs, il è mètu la statûe s' la tchminée, pou k' ile pwâte chance ôs biêsses èt ôs djans dul môjon.

Il avot justumint adon, ène vatche ki n' alot nin fwârt ; ille avot gonflé èt ça n' su passot nin. Coumint, mu diréz v', ène vatche du Blanc è polu gonfler ? Eh bin, vla !

Lu Blanc ôrdot sès trwâs jiguètes ô dulong dul vöye. Tout d' in cöp, i gn-è ène djon.ne djuni ki s'è mètu a bizer, èt su l' timps k' i courrot après, lès deûs-ôtes s' ont mètu a bover dul djon.ne trêfe toute frêche du rouzée, tant èt si bin ku yène ann-è gonflé. Lu Blanc l' è rintré ou stôle pou la sougnî ; mès i n' è arivé a rin. Il è don outchî l' ârtisse k' è vnu mète dès aplôsses al vatche. C' ôrot sté parèy du lès mète su ène djambe du bwès, ça ôrot fwêt ostant d' èfèt. Èt lès sous k' il è dné a l'ârtisse, c' ôrot sté l' min.me du lès foute al rivîre.

Cand l' ârtisse è sté r'vöye, la vatche s' è mètu a baver, ille avot lès dbouts frèds. Sutindue su s'n-ancine, ile runâkot su t't-afwêt, lu fûr èt min.me lu wayin. Lu Blanc la carèssot, tout cacame. Il li èst don vnu l' idée du dire ène prière a Sint Tîbaut, pou k' i chape sa biêsse. I s' dijot ku l' Sint avot fwêt dès mirâkes pus grands k' ça.

Il è don sté s' mète a dgnos dvant l' Sint a lî djant :

– Grand Sint Tîbaut, 'z-astèz m' patron, si vous vlèz, vous plèz guèri ma vatche ; dju sé bin ku dju v's-è promis du fwêre brûler ène boujîe a l' èglîje ; dju l' frê cand dj' ôrê l' timps ; c' èst ça ki m'è manké jusk' asteûre. An-atindant, dju v's-è fwêt fwêre ène bèle statûe avu la brantche du nosse djayî. Grand Sint Tîbaut, frère ou batch du nosse couchèt, guèrichez ma vatche èt dju...

La dsus, la fame rinture èt lî crîe :

– Inutile du continuwer ! Ta vatche èst crèvée.

D' in sôt, lu Blanc è sté su pîds. La colêre li è monté conte Sint Tîbaut ; i criyot:

– Avu tès lêds-ouÿs èt t' manton a galotche, co in cöp, frère ou batch du nosse couchèt, tu n'ès jamwès rin valu vèrt, tu vòs co mwins' sètch.

Pîs la radje è pris ou Blanc, k' è apougnî la statûe ; il è monté ou gurnî èt il è föré l' Sint dins ène drète batrèle, la tiêsse en bas :

– Dju t' avo promis ène boujîe pou t' lumer, mès ç' cöp ci, tu 'nn-ôrès jamwès pont ! Dju sans kites !

Malôjîs mots

aplôsse = emplâtre / **bover** = brouter sur le champ du voisin / **cacame** = penaud / **djayî** = noyer / **djuni** = génisse / foute djus = abattre / **fûr** = foin / **jiguète** = petite cuisse ; prendre ici dans le sens de vache maigre / **L' Forèt** = Laforêt, village de l'entité de Vresse-sur-Semois / **outchî** = appeler, héler / **ran** = cage du cochon / **Sunijot** = habitant de Sugny / **taliné** = importuné / **wayin** = regain.